

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук,
Філіпп Анастасії Володимирівни –
на дисертацію Беклеміщевої Юлії Миколаївни
за темою «Кримінально-правова характеристика виготовлення,
поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганди
комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних
режимів», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних
наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право**

Актуальність теми дослідження. На підставі вивчення дисертації, автореферату дисертації та копій публікацій здобувачки Беклеміщевої Ю.М., слід зазначити наступне.

Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що в Україні, як і на міжнародній арені в цілому, останнім часом, все більшої актуальності набувають проблеми, пов'язані з вчиненням злочинів проти основ національної безпеки, громадської безпеки. Далеко не останнє місце в цьому списку займають злочинні діяння, які посягають на мир, безпеку людства та міжнародний правопорядок. Серед них і такі, що пов'язані з пропагандою або виправданням злочинів фашистського, а також – комуністичного, націонал-соціалістичного режимів, які, свого часу, спричинили практично масові знищення цілих народів. В Україні, кримінальну відповідальність за такий злочин передбачає ст. 436-1 Особливої частини КК України «Виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів».

Чинна кримінально-правова норма викликає ряд конструктивних зауважень як щодо меж криміналізації, так і щодо питань об'єктивної сторони та покарання за цей злочин.

Тож, можна з упевненістю сказати, що порушені автором у дисертаційному дослідженні проблеми та запропоновані шляхи їх вирішення також підтверджують актуальність обраної теми наукового пошуку.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, обумовлюється передусім тим, що завдання дослідження, методологія і

методика роботи, її науковий інструментарій виглядають обґрунтованими з точки зору вимог до наукового дослідження такого рівня.

Аналіз структури дисертаційного дослідження показує, що остання логічно пов'язана з визначеними метою, задачами, об'єктом і предметом дослідження і передбачає висвітлення тих питань, які безпосередньо стосуються обраної автором теми. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і чотирьох додатків.

У Першому розділі «Теоретичні засади дослідження виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганди комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів», що складається із трьох підрозділів і висновків, здійснено огляд наукових досліджень і публікацій, пов'язаних із предметом дисертаційного дослідження, а також обґрунтовано вибір методики його проведення.

Також простежено розвиток норми про кримінальну відповідальність за виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів у вітчизняному законодавстві та проведено стислий аналіз процесу декомунізації в Україні й досліджено його етапи, наявні проблеми та правові основи у законодавстві окремих зарубіжних країн.

У Другому розділі «Об'єктивні ознаки злочину, передбаченого ст. 436-1 КК України», що складається з трьох підрозділів і висновків, дисертантом досліджено зміст родового, безпосереднього й додаткового об'єктів злочину виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганди комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, предмет злочину, а також розкрито особливості об'єктивної сторони, досліджуваного злочину.

У Третьому розділі «Суб'єктивні ознаки злочину, передбаченого ст. 436-1 КК України», що включає два підрозділи і висновки, автором охарактеризовано ознаки суб'єкта виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганди комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та окреслено особливості суб'єктивної сторони злочину.

Четвертий розділ «Кваліфікуючі ознаки злочину, передбаченого ст. 436-1 КК України, та шляхи вдосконалення закону про кримінальну відповідальність», що включає два підрозділи і висновки, проаналізовано кваліфікуючі ознаки злочину виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганди комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та запропоновані авторські шляхи вирішення питання щодо кримінально-правової характеристики й проблем кваліфікації злочину, передбаченого ст. 436-1 КК України.

Як позитивну рису слід відзначити ту обставину, що висновки після кожного із розділів роботи сформульовані автором досить чітко та відображають головні положення дослідження. Загалом можна зробити

висновок, що структура дисертації Беклеміщевої Ю.М. повністю відповідає логіці наукового пошуку та дозволила авторці послідовно зупинитися на основних проблемних питаннях кваліфікації виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганди комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів.

Викладені у вступі та розділах основної частини дисертації положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують у тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, перспективними для наукового дослідження.

Про перспективність і доцільність, а також своєчасність звернення наукового пошуку Беклеміщевої Ю.М. до проблеми кваліфікації виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганди комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, свідчить те, що дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи Класичного приватного університету за темою «Вплив правової інтеграції на кримінально-правову, кримінально-виконавчі системи та запобігання злочинності в Україні» (державний реєстраційний номер 0116U008203), одним з виконавців якої є здобувачка.

Про обґрунтованість отриманих даних і сформульованих висновків свідчить аналіз теоретичної основи дисертації, її інформаційного та емпіричного підґрунтя. При написанні роботи автор опрацював достатній масив наукової літератури: наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі теорії права, кримінального права, кримінології, кримінально-виконавчого права, історії, психології та ін.

Емпіричну основу дослідження становлять: 1) судові рішення в ЄРСР 2015–2020 рр. (9 справ); 2) результати опитування 210 працівників правоохоронних органів, суддів та адвокатів.

Зібраний теоретичний та емпіричний матеріал аналізується з використанням різноманітних методів наукового пошуку. Належна методологія дослідження є підтвердженням достовірності наукових положень, висновків і результатів, викладених у рецензованій роботі.

Наукова новизна висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням теоретичних і практичних проблем, що виникають при застосуванні кримінально-правової норми, передбаченої ст. 436-1 КК України. До основних положень, що мають наукову новизну, належать, зокрема, такі:

вперше:

– обґрунтовано, що додатковими факультативними об'єктами злочину, передбаченого ст. 436-1 КК, України можуть виступати загроза незалежності, суверенітету, територіальній цілісності та національній безпеці України, а також загроза повторення злочинів комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів;

– запропоновано в ч. 2 ст. 436-1 КК України замінити кваліфікуючу ознаку «вчинення дій, передбачених ч. 1 ст. 436-1 КК України, особою, яка є

представником влади» на кваліфікуючу ознаку «вчинення дій, передбачених ч. 1 ст. 436-1 КК України, службовою особою з використанням влади чи службових повноважень»;

– запропоновано авторську редакцію ст. 436-1 КК України; удосконалено:

– визначення поняття «представник влади» як працівника державного органу або установи, який діє від імені державної влади, реалізує надані йому владні повноваження, тобто в межах своєї компетенції має право висувати вимоги, обов'язкові для виконання фізичними та юридичними особами, незалежно від їх підлеглості й відомчої належності, а також приймати рішення, що тягнуть правові наслідки для невизначеного кола осіб;

– правові та теоретичні підходи до розуміння форм реалізації об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 436-1 КК України, зокрема вчинення злочину шляхом: виготовлення предметів, які містять символіку комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, їх поширення, публічного використання, а також публічний характер вчинення цього злочинного діяння;

набуло подальшого розвитку:

– обґрунтування підходу до визначення родовим об'єктом злочину, передбаченого ст. 436-1 КК України, міжнародного правопорядку, миру та безпеки людства;

– обґрунтування визначення видовим об'єктом злочину, передбаченого ст. 436-1 КК України, міжнародного правопорядку, тобто відносин у сфері мирного співіснування та співпраці України з іншими державами;

– обґрунтування визначення безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 436-1 КК України, міжнародного правопорядку в частині убезпечення людей від дискримінації за расовими, національними, етнічними, класовими, соціальними, фізичними та іншими ознаками, а також за релігійною приналежністю й віросповіданням;

– обґрунтування визначення додатковим обов'язковим об'єктом злочину, передбаченого ст. 436-1 КК України, відносин у сфері відновлення й формування історичної та національної пам'яті щодо подій, які відбувалися під час існування комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, а також національного правопорядку щодо ліквідації спадщини таких режимів;

– позиція щодо визначення формами пропаганди комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів публічного заперечення злочинного характеру таких режимів та поширення інформації, спрямованої на виправдання злочинного характеру цих режимів;

– позиція щодо визнання публічного виконання гімнів СРСР, УРСР (УСРР), інших союзних та автономних радянських республік або фрагментів цих гімнів одним зі способів реалізації такої форми об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 436-1 КК України, як публічне використання символіки комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів;

– позиція щодо визначення метою злочину, передбаченого ст. 436-1 КК України, поширення символіки комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів для такої форми реалізації об'єктивної сторони злочину, як виготовлення зазначеного предмета злочину.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в роботі висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – як теоретичне підґрунтя для подальших кримінально-правових досліджень злочину, передбаченого ст. 436-1 КК України;

– *правотворчій діяльності* – при подальшому вдосконаленні законодавства України щодо кримінальної відповідальності за виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганду комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів;

– *правозастосовній практиці* – як рекомендації щодо вдосконалення практичної правозастосовної діяльності в частині кримінально-правової кваліфікації злочину, передбаченого ст. 436-1 КК України (довідка про впровадження результатів дослідження в діяльність Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя № 669 від 28.12.2019);

– *навчальній сфері* – при викладанні навчальних дисциплін кримінально-правового циклу (довідка про впровадження результатів дослідження в навчальний процес Класичного приватного університету № 1205 від 16.12.2019).

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Положення, рекомендації та висновки, зазначені у дисертації, викладені у дев'яти наукових працях, серед яких шість статей у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, а також трое тез наукових повідомлень у збірниках матеріалів відповідних наукових заходів.

Наукові публікації дисертантки свідчать про її послідовну роботу над розв'язанням поставленого наукового завдання протягом 2016-2020 років. У публікаціях достатньо відображені всі розділи дисертаційної роботи.

Також слід зазначити, що результати дисертаційного дослідження достатньо апробовані.

Оформлення дисертації. Дисертація Беклеміщевої Ю.М. оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, що оптимально поєднує складові представленої дослідження. Положення, висновки та пропозиції, що містяться в науковій праці, характеризуються завершеністю, аргументованістю та послідовністю.

Після ознайомлення із матеріалами дисертаційного дослідження, а також авторефератом дисертації слід зазначити, що автореферат дисертації повністю відображає зміст основних положень дисертації.

У цілому позитивна оцінка проведеного дисертаційного дослідження не

виключає можливість та необхідність *зазначити про певні зауваження, що можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації*.

1. Загальне позитивне враження від рецензованої праці дещо «девальвують» характеристика стану наукової розробленості теми – автор відзначив різних вчених, однак хотілося б побачити внесок зарубіжних науковців, тим більше, що аналізу зарубіжного досвіду декомунізації й регламентації кримінальної відповідальності за пропаганду комуністичного та нацистського режимів присвячено окремий підрозділ дисертаційної роботи. Також у дисертації зустрічаються стилістичні помилки.

2. У підрозділі 1.3 «Зарубіжний досвід декомунізації й регламентації кримінальної відповідальності за пропаганду комуністичного та нацистського режимів» узагальнено зарубіжну практику декомунізації та регламентації кримінальної відповідальності за пропаганду тільки комуністичного режиму деяких зарубіжних країн, які в минулому були соціалістичними державами та знаходились під ідеологічним впливом Радянського Союзу, однак зовсім відсутнє дослідження досвіду регламентації кримінальної відповідальності за пропаганду нацистського режиму (на прикладі країн, які його подолали), хоча згідно назви підрозділу це питання повинно було охоплюватись дослідженням.

3. У підрозділі 2.2 «Предмет злочину, передбаченого ст. 436-1 КК України» авторка задається питанням, чи можна вважати предметом досліджуваного злочину не виготовлені, а перероблені предмети, які містять символіку комуністичного, націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів. У зв'язку з цим, під час захисту, хотілося б дізнатися, які саме предмети, на думку авторки, слід вважати переробленими та в чому їх різниця від виготовлених.

3. Більш чіткого формулювання потребує твердження авторки, винесене у елементи наукової новизни, у якому зазначається, що дисертантом «удосконалено ... визначення поняття «представник влади». В той же час, зі змісту дисертації важко чітко зрозуміти, у чому ж полягає згадане вище удосконалення, що ж саме нового привнесено авторкою у згадане вище питання.

В цілому зроблені зауваження слід розглядати як запрошення дисертанта до подальших наукових досліджень та дискусій і вони не є свідченням неповноти або хибності результатів дисертації.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація **Беклемішевої Юлії Миколаївни за темою «Кримінально-правова характеристика виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганди комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів»** є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки кримінального права, вона відповідає вимогам пп. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій та іншим керівним документам Атестаційної колегії Міністерства

освіти і науки України, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент –
доцент кафедри
кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для
органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

Анастасія ФІЛІП

Підпис Філіпп А.В. засвідчую:

Проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
Заслужений юрист України

Лариса НАЛИВАЙКО